

การประยุกต์ใช้หลักสัปบุริสธรรม 7 ในการบริหารการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 Application of the 7 principles of Sappurisadhamma in educational administration for the 21st century.

ธวัชชัย พัฒนपालี Thawatchai Phatthanapali

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

MCU, Lamphun Buddhist College

Thawatchai.2508 @ gmail.com

Haripunchai Review 19/02/2023

Haripunchai Review 29/09/2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอแนวคิดการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม คือ หลักสัปบุริสธรรม 7 เพื่อการบริหารการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ให้เกิดการรับรู้ และตระหนักถึงความสำคัญและจำเป็นของการบริหารการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลง นักบริหารการศึกษาจะต้องมีความคาดหวังสูง มองอนาคต อย่างมีวิสัยทัศน์ มีจิตมุ่งสร้างสรรค์ ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และสร้างควมตื่นตัวทางปัญญาให้โรงเรียนและห้องเรียน ตามหลักสัปบุริสธรรม 7 ได้แก่ 1. ธัมมัญญตา การรู้จักเหตุ และเข้าใจในหลักการโดยผู้บริหารการศึกษาจะต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม มีความเข้าใจในการวางแผน มองเห็นปัญหาและจุดสำคัญของการศึกษาได้ 2. อตถัญญตา การรู้จักผล ในข้อนี้ผู้บริหารการศึกษาจักผลหรือประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น สามารถวิเคราะห์ผลที่จะได้รับจากการดำเนินงานต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ 3. อตตัญญตา การรู้จักตน ผู้บริหารการศึกษาต้องวิเคราะห์ ความรู้ความถนัด ความสามารถของผู้ร่วมงานได้ 4. มัตตัญญตา การรู้จักประมาณ ผู้บริหารการศึกษาจะต้องรู้จักการประมาณการใช้งบประมาณที่จะนำมาใช้ในการบริหารโรงเรียนได้ 5. กาลัญญตา การรู้จักเวลา ผู้บริหารการศึกษาต้องรู้จักการวางแผนด้านระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการทำบริหารงานแต่ละครั้ง 6. ปริสัญญตา การรู้จักชุมชน ผู้บริหารการศึกษาควรมีการศึกษาว่าชุมชนเหล่านั้นมีความต้องการอะไร ก็จะทำให้เกิดความร่วมมือจากชุมชนอย่างแท้จริง 7. ปุคคโลปรปริญญ การรู้จักบุคคล ผู้บริหารควร

รู้จักว่าแต่ละบุคคล เพื่อสามารถเลือกงานให้แต่ละบุคคลได้ตามความสามารถและความถนัดได้เพื่อให้
การดำเนินงานให้เป็นไปอย่างราบรื่น

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้ ,หลักสัปปุริสธรรม 7, การบริหารการศึกษา

Abstract

The aim of this article is to present the concept of applying the principles of Buddhism, namely the 7 principles of Sappurisadhamma, for educational administration for the 21st century to create awareness. and realize the importance and necessity of educational administration for change Educational administrators must have high 2. Atthanyuta: knowing the results In this section, the administrators know the results or benefits that will occur. Able to analyze the results that will be obtained from various operations. 3. Attanyuta: Knowing oneself Educational administrators must analyze aptitude knowledge The ability of the co-workers. Educational administrators must know budget estimates that can be used for school administration. expectations and look at the future with vision. Have a creative mind Give importance to learning and create intellectual excitement in schools and classrooms. According to the principles of Sappurisadhamma 7, namely 5. Kalanyuta: knowing time, educational administrators must know how to plan the appropriate time for each administrative task. Education administrators should study what needs of those communities. will result in true community cooperation 7. Pukkhalo Paranyu acquaintance with person Executives should know that each individual In order to be able to choose jobs for each individual according to their abilities and aptitudes in order to make the operation run smoothly.

Keywords : Application , 7 principles of Sappurisadhamma, Administration Education

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้า

ทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมการศึกษา นอกเหนือจากผู้บริหารอีกบทบาทที่สำคัญคือ ครู บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนครู (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, มาตรา 4: 2) ซึ่งเป็นเฟืองจักรเล็กทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารเป็นผู้นำสถาบันที่ต้องเป็นกลไกสำคัญในการจัดการศึกษา จัดบุคคล จัดสถานที่ จัดบริการต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปสู่เป้าหมายของหลักสูตรที่วางไว้ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกัน ครูเป็นอีกกระบอกเสียง ที่จะช่วยสะท้อนการทำงานของผู้บริหารในการบริหารการศึกษาในปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 1) เน้นการแก้ปัญหาแบบจัดการ เน้นทักษะเชิงเทคนิค เน้นความมีประสิทธิภาพ (Othman, 2011; Bhojwani, V., 2012) ดังนั้น เนื้อหาสาระที่จะเขียนถึงการบริหารการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 จะ เป็นเนื้อหาสาระที่จะช่วยเสริมสร้างวิสัยทัศน์เพื่อการทำหน้าที่เชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ของนักบริหารการศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องของกับการศึกษา เป็นเนื้อหา สาระที่บางช่วงเกิดจากการบูรณาการนานาทัศนะ และบางช่วงเป็นการอ้างอิงเฉพาะแหล่ง ซึ่งในศตวรรษที่ 21 ศาสตร์การสอน (pedagogy) จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย จะต้องสะท้อนถึงวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน จะต้องสะท้อนถึงโลกที่ผู้เรียนจะเดินทางเขาไปในอนาคต เป็น โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการเชื่อมโยง มีการปรับเปลี่ยน และมีวิวัฒนาการ ดังนั้น รูปแบบและวิธีสอนจะต้องเน้นการเรียนรู้เพื่อศตวรรษที่ 21 โดยคำนึงถึงหลักการสำคัญดังนี้ (1) สร้างความรูคลองในการใช้สื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยี (technological, information and media fluencies) (2) คำนึงถึงบริบทที่เป็นจริง (reality-based) (3) เป็นสหวิทยาการ (interdisciplinary) (4) ยึดความร่วมมือ (collaboration) (5) ยึดโครงการเป็นฐาน (project based learning) (6) ใช้การแก้ปัญหาเป็นเครื่องมือสอน (uses problem solving as a teaching tool) (7) ประเมินโปร่งใส (transparency) (8) พัฒนาทักษะการคิด (thinking skills)

ปัญหาทางการบริหารงานและมีผลสะท้อนถึงการที่จะมุ่งพัฒนาและกำหนดเป้าหมาย ทางการศึกษาได้ในส่วนจุดอ่อนของโรงเรียนที่เป็นปัญหาในการจัดการศึกษา เช่นไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษาจากความ เป็นมาและความสำคัญของปัญหา การบริหารงานของผู้บริหารงานโรงเรียนมัธยมสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประสบปัญหาในการดำเนินงานหลายด้านไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานวิชาการการบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ การบริหารทั่วไป เป็นต้น ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากร

ในโรงเรียน จะต้องให้ความร่วมมือกันทุกฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงานจัดการศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ กระบวนการบริหารงานรวมถึงต้องมีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักการนำหลักพุทธธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน (พระปลัดมนัสชัย เมตตจิตโต (คชสิทธิ์), 2548: 58)

บทความนี้ผู้เขียนได้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมแก่การบริหารงานของผู้บริหารการศึกษาว่าเป็นทางออกที่เน้นการบริหาร โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็นแบบพุทธวิธีบริหารงานของพระพุทธเจ้าตามทัศนะของครู เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารงานที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา และเพื่อเป็นข้อมูลให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการวางแผน แก้ไข ตลอดจนการบริหารงานที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาต่าง ๆ ให้เหมาะสมต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

เมื่อกล่าวถึงคำว่า การบริหาร ส่วนใหญ่มักจะนึกถึงการบริหารราชการคำศัพท์ที่ใช้มี 2 คำ คือ การบริหาร (Administration) นิยมใช้กับการบริหารราชการหรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ศัพท์อีกคำหนึ่ง คือ การจัดการ (Management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชนหรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามคำว่า การบริหาร กับคำว่า การจัดการ ใช้แทนกันได้ มีความหมายเหมือนกัน (สมคิด บางโม, 2546: 60) คำสองคำนี้ จะใช้ปะปนกันตลอดไปตามความเหมาะสมจึงจำเป็นที่จะต้องใช้ความรู้ทั้งที่เป็นศาสตร์และศิลปะเพื่อ เอาคนทรัพยากรมารวมกันแล้ว อำนาจการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการปัจจัยในการบริหาร มีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. คนหรือบุคคล (Man) เป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารงาน หน่วยงานหรือองค์การต่างๆ จำเป็นต้องมีคนที่ปฏิบัติงาน ผลงานที่ดีจะออกมาได้ต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณภาพและมี ภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับองค์การหรือหน่วยงานนั้น ๆ

2. เงิน (Money) หน่วยงานจำเป็นที่จะต้องมีงบประมาณเพื่อการบริหารงานหากขาดงบประมาณ การบริหารงานของหน่วยงานก็ยากที่จะบรรลุเป้าหมาย

3. ทรัพยากรหรือวัสดุ (Material) การบริหารจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหาร หากหน่วยงานขาดวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหารแล้วก็ย่อมจะเป็นอุปสรรคหรือทำให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน

4. การบริหารจัดการ (Management) เป็นภารกิจของผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาโดยตรง คือเป็นกลไกและตัวประสานที่สำคัญที่สุดในการประมวลผลักต้นและกำกับปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง 3 ประการ ให้สามารถดำเนินไปได้โดยมีประสิทธิภาพจนบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานตามที่ ต้องการ

นักบริหารและนักวิชาการให้คำจำกัดความของคำว่า การบริหารหรือการจัดการไว้ต่าง ๆ กันตามทัศนะของแต่ละบุคคลที่สำคัญไว้ดังนี้

การบริหาร หมายถึง ศิลปะการดำเนินการนำวัตถุดิบสู่ระบบด้วยระบบกระบวนการผลิต จนได้ผลผลิตตามที่กำหนดไว้ การบริหารจึงเป็นการดำเนินการให้ทุกโครงการทำหน้าที่สัมพันธ์กัน เป็นเรื่องยากที่จะทำให้เกิดการผสมผสานกันถ้าไม่วางแผนการดำเนินการที่ดี ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่วางแผน บริหารอย่างไร อย่างไรก็ดี ผู้บริหารมีหน้าที่อำนวยการ (Directing) ตามอำนาจหน้าที่จากหน่วยงาน (Organizing) ที่เป็นผู้รับผิดชอบควบคุม (Controlling) ในการนำแผนงาน (Planning) ที่ได้กำหนดไว้ แล้วไปดำเนินการร่วมกันทรัพยากร (Assembling Resource) ทำให้การผลิตหรือการใช้ปัจจัยการบริหาร (ได้แก่ คน งบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์ สวัสดิการ ฯลฯ) ก่อให้เกิดผลผลิตขั้นสุดท้าย สรุปว่า การบริหารเป็นการดำเนินการที่ผู้บริหารมีหน้าที่ในการสั่งการในการบริหาร จัดการควบคุมและนำแผน ที่กำหนดไว้ไปดำเนินการให้แล้วเสร็จ (เกษม จันทรแก้ว, 2540: 512-514) จะใช้ในการบริหาร ระดับสูงโดยเน้นที่การกำหนดนโยบาย ที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูงเป็นค่านิยมใช้ ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการและคำว่า “ผู้บริหาร” (Administrator) จะหมายถึง ผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐหรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร การ บริหาร คือกลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การ สั่งการ (Leading/Directing) หรืออำนวยการ และการควบคุม (Controlling) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุ ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลครบถ้วน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545: 18-19)

การบริหารจัดการระบบคุณภาพ

การบริหารจัดการระบบคุณภาพ เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันการพัฒนาโรงเรียนสู่ มาตรฐานสากล ซึ่งจะทำให้เกิดคุณลักษณะต่อการจัดการเรียนการสอน อันจะส่งผลกระทบต่อ นักเรียนอันเป็นเป้าหมายปลายทางของการจัดการศึกษา ระบบบริหารจัดการ ซึ่งได้รับการยอมรับว่า เป็นระบบที่จะพัฒนาองค์กรให้มีผลการดำเนินการที่เป็นเลิศ โดยอิงแนวทางการดำเนินงานตามเกณฑ์

รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award TQA) มาพัฒนาขีดความสามารถด้านการบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้มีวิธปฏิบัติและผลการดำเนินการในระดับมาตรฐานโลก เนื่องจากระบบดังกล่าวมีพื้นฐานทางด้านเทคนิคและกระบวนการตัดสินรางวัลเช่นเดียวกับรางวัลคุณภาพแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (Malcolm Baldrige National Quality Award-MBNQA) ซึ่งเป็นต้นแบบรางวัลคุณภาพแห่งชาติที่ประเทศต่างๆหลายประเทศทั่วโลกนำไปประยุกต์โดยเรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น ประเทศออสเตรเลียเรียกว่า Australian Business Excellence Award (ABEA) สิงคโปร์ เรียกว่า Singapore Quality Award (SQA) ญี่ปุ่น เรียกว่า Japan Quality Award (JQA) สหภาพยุโรป เรียกว่า European Quality Award (EQA) ส่วนประเทศไทยเรียกรางวัลนี้ว่า Thailand Quality Award (TQA) ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการประเมิน คือ สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ ซึ่งในด้านการศึกษาก็ได้มีการนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในองค์กร สถาบัน และสถานศึกษาต่างๆ โดยได้กำหนดกรอบเกณฑ์ด้านการจัดการศึกษาเพื่อผลงานที่เป็นเลิศ (Baldrige Education Criteria for Performance Excellence) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เพื่อช่วยให้มีการทำความเข้าใจและปรับใช้ในวงการศึกษาเพื่อการปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียน โดยยึดหลักการดำเนินงานเชิงระบบเพื่อช่วยให้องค์กร โรงเรียนสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพื่อผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 1-2) สำหรับประเทศไทย สำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดทำเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ และดำเนินการตรวจประเมินองค์กรที่มีความประสงค์เสนอเพื่อขอรับรางวัล องค์กรที่ผ่านการตรวจประเมินได้รับคะแนนตั้งแต่ 650 คะแนน จากคะแนนเต็ม 1,000 คะแนน จะได้ TQA และมีสิทธิใช้ตราสัญลักษณ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ ถ้าได้ไม่ถึง 650 คะแนน แต่มากกว่า 350 คะแนน จะได้รับ TQC (Thailand Quality Class) แต่สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติยังไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์สำหรับการศึกษาเป็นการเฉพาะ สถาบันการศึกษาที่ประสงค์จะขอรับการประเมินเพื่อขอรับรางวัลคุณภาพแห่งชาติ จึงยังคงต้องยึดตามเกณฑ์ TQA (สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2556: 7)

หลักการบริหารในทางพระพุทธศาสนา

การบริหารเป็นศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น การจัดองค์กร แต่งตั้งบุคคล อำนวยความสะดวก และควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทางเดียวกันเพื่อสู่เป้าหมายที่

วางไว้ การบริหารในทางพระพุทธศาสนานักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของการบริหารกิจการไว้ดังนี้

การบริหารว่า เป็นการบริหารที่ทำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมทำให้กับองค์กรด้วยสติปัญญาและความสามารถในการบริหารจัดการ การบริหารเป็นการทำงานให้ประสบความสำเร็จโดยมีผู้ร่วมงานซึ่งเป็นบุคคลากรสำคัญในการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมาย 5 ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ

1. P คือ Planning คือ การวางแผน เป็นการวางแผนการทำงานซึ่งผู้บริหารต้องมีการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานแบบแผนต่างๆในการบริหารองค์กรทั้งผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ในการทำงานที่ตีมองเห็นทิศทางการทำงานขององค์กร

2. O คือ Organizing คือ การจัดองค์กร ผู้บริหารกำหนดโครงสร้างสายการทำงาน สายบังคับบัญชาภายในองค์กร แบ่งสายการทำงาน การทำงานให้ตรงกับสายงานมีการกระจายอำนาจตลอดจนส่งเสริมความสำเร็จในงาน

3. S คือ Staffing คือ งานบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องบริหารบุคลากรในองค์กรไม่ว่าจะเป็นแต่งตั้ง โยกย้ายหรือสรรหาบุคลากรใหม่ในสายงานเพื่อประโยชน์ในการพัฒนางานในองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. D คือ Directing คือ การอำนวยการ เป็นการงานที่ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานมีการสื่อสารที่เข้าใจก่อให้เกิดการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพตามแผนขององค์กร

5. C คือ Controlling คือ การกำกับดูแล เป็นการกำกับติดตามผลงานควบคุมดูแลงานให้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาองค์กรตลอดจนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้กับองค์กรให้ประสบความสำเร็จในงาน (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 3-5)

ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น และนักบริหารมีหน้าที่วางแผน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคคลอำนวยการ และควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทางเดียวกันเพื่อสู่เป้าหมายที่วางไว้ ส่วนความหมายของการบริหารในทางธรรม คือ วิธีการบริหารต่างๆ ที่ใช้กันทั่วไป พอสรุปได้ 3 ลักษณะ แต่ที่ดีที่สุดคือ แบบถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญโดยยึดเอาความสำเร็จเป็นพื้นฐานทำให้งานสำเร็จ ไม่เอาความขัดแย้งส่วนตัวมาเกี่ยวข้อง และยินดีรับคำแนะนำจากทุกฝ่าย เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความสามารถ จะได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงาน วิธีนี้เรียกว่า

“ธรรมาธิปไตย” คือ ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ (พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต, 2539:12) ทำให้การบริหารมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการที่จะร่วมมือกันทำกิจการขององค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในทางพระพุทธศาสนา คือ วิธีการบริหารต่างๆ ที่ใช้กันทั่วไปพอสรุปได้ 3 ลักษณะแต่ที่ดีที่สุดคือ แบบถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญโดยยึดเอาความสำเร็จเป็นพื้นฐานทำให้งานสำเร็จไม่เอาความขัดแย้งส่วนตัวมาเกี่ยวข้องและยินดีรับคำแนะนำจากทุกฝ่าย เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความสามารถ และเป็นกระบวนการดำเนินงานซึ่งสืบเนื่องและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จ

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาอธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ที่เกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า พบได้ในสังคมมนุษย์หรือปัจจัยแห่งสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติ เพราะมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์การที่ดีได้ สำหรับในส่วนของการบริหารสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการ โดยแสวงหากำไร และการแข่งขันให้องค์กรบรรลุสู่เป้าหมายตามแบบของทุนนิยม แต่หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบ หรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่ หรือเข้าสู่มิติของการบริหารงานที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล หรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคง รวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์การของตนอย่างมีระบบ โดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วย

การบริหารการศึกษา ให้บรรลุผลจำเป็นต้องอาศัยผู้อื่นช่วยทำเพื่อก่อให้เกิดผลสำเร็จของงานอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 มาใช้ในการบริหารการศึกษา โดยมีปัจจัยสำคัญในการบริหารการศึกษา คือ คน เงิน วัสดุ และการจัดการ โดยเฉพาะการจัดการนี้ คือ สิ่งที่จะทำให้การบริหารประสบผลสำเร็จได้ (ถวิล จันทรชนะ (2534 : 4)

หลักการบริหารการศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม มี 7 ประการ ดังนี้

1. หลักธัมมัญญตา คือ รู้จักเหตุ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งกรรม รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้จักหลักการที่จะทำให้เกิดผลหรือบรรลุผลสำเร็จของงานนั้น ๆ ได้ โดยหลักสัปปุริสธรรมข้อนี้ในการบริหารการศึกษา คือ ผู้บริหารหรือผู้นำจำเป็นต้องมองเห็นข้อเท็จจริง

อย่างถูกต้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรให้เกิดประสิทธิผล รู้จักการคิดวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น ตามสภาพบริบทขององค์กร เข้าใจหลักการเปลี่ยนแปลง โดยพิจารณาหลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลมา การบริหารการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. วัตถุประสงค์ รู้จักผล หรือความมุ่งหมาย เป้าหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้น จากการกระทำตามหลักการบริหารนั้น ๆ ข้อนี้กล่าวคือ การบริหารการศึกษาให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ ผู้บริหารการศึกษาควรรู้ถึงประโยชน์ของโครงการที่จัดทำว่าสามารถนำไปสู่การพัฒนา และความมั่นคงได้อย่างไร โดยไม่ให้เกิดผลกระทบใด ๆ ต่อองค์กร และควรมีแนวคิดการบริหารจัดการที่สามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่จะตามมาและสามารถแก้ไขปัญหาได้ โดยรู้ว่าจะเกิดผลสัมฤทธิ์อะไรจากการจัดทำโครงการนั้น

3. วัตถุประสงค์ รู้จักตน คือ รู้จักเราว่าเรานั้น โดยฐานะภาวะเพศ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมเป็นอย่างไร และเท่าใด แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้จักที่จะปรับปรุงต่อไป กล่าวคือ ผู้บริหารการศึกษาควรรู้ว่าโครงการนั้นมีจุดด้อย จุดแข็งอย่างไร มีขีดความจำกัดอย่างไร เพื่อสามารถปรับปรุงแก้ไขให้ทันต่อเหตุการณ์ การที่จะรู้ได้ต้องอาศัยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก หรือการทำ SWOT Analysis นั้นเอง

4. วัตถุประสงค์ รู้จักประมาณ คือ ความพอดีในการจ่ายโภคทรัพย์ ก็คือ ผู้บริหารการศึกษา ควรมีการวางแผนทางการเงิน ต้นทุนที่จะใช้ได้ โดยรู้จักประมาณให้เกิดความเพียงพอในโครงการ ชิดความจำกัดในเรื่องของงบประมาณ และขีดความสามารถของผู้ร่วมจัดทำโครงการ โดยการวางแผนงานโครงการที่รอบคอบ

5. วัตถุประสงค์ รู้จักกาล เวลา อันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจ หลักข้อนี้ในการบริหารการศึกษาคือ ผู้บริหารการศึกษาจะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสมกับการดำเนินงานโครงการนั้น ๆ สามารถพิจารณาถึงสถานการณ์ในเวลานั้น ๆ ว่า ควรจะดำเนินการอย่างไร อะไรควรงด อะไรควรกระทำ หรือช่วงเวลาใดที่การจัดทำโครงการแล้วสามารถประสบผลสำเร็จมากที่สุด โดยการวิเคราะห์จากอุปสงค์ อุปทาน

6. วัตถุประสงค์ รู้จักชุมชน กริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้น ว่าควรจะทำเนิการอย่างไร ในข้อนี้ถือเป็นหลักสำคัญ จำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพันธมิตร หรือการประสานงานกับชุมชน หรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อโครงการ คือต้องเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา เพื่อสร้าง

ความสัมพันธ์ด้วยเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อชุมชน เพื่อจะทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร โดยมุ่งหวังประโยชน์ต่อชุมชนด้วย เป็นการคืนกำไรให้ชุมชน เพื่อให้ประชาชนเกิดพึงพอใจ

7. บุคคลัญญาตา รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม ตลอดจนรู้ในความสามารถของบุคคล และสามารถมอบงานที่เหมาะสมในการจัดทำโครงการให้แก่บุคคลได้ตรงกับความสามารถของบุคคลนั้นๆ ผู้บริหารการศึกษาควรรู้วิธีการนำความสามารถ และภักดีต่อองค์กร มาใช้ได้ตรงจุด เพื่อสร้างความเป็นธรรม ความสามัคคี และเสมอภาคให้แก่ ผู้ร่วมทำงานได้อย่างเป็นเป็นหมู่คณะ สิ่งสำคัญคือการติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ด้วยความเป็นมิตรไมตรี รวมทั้งมีความจริงใจต่อกัน การรู้จักบุคคลนี้แหละจะทำให้สามารถมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถของเขา ก็จะทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ มีความราบรื่นได้

จากการบริหารการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น หากปราศจากแนวคิด หลักการกลยุทธ์ และการวางแผนที่ดีอาจทำให้โครงการไม่บรรลุผล และหากผู้บริหารขาดการนำหลักธรรมเข้ามาบริหารการศึกษา ก็จะทำให้การบริหารงานการศึกษาในทุก ๆ ด้านขาดความน่าเชื่อถือ ไม่สามารถดำเนินงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

องค์ความรู้

การบริหารการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรในโรงเรียนจะต้องให้ความร่วมมือกันทุกฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงาน จัดการศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารการศึกษาทุกระดับชั้นจะต้องเป็นผู้มีความรู้และเข้าใจกระบวนการบริหารงานรวมถึงต้อง มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จัก การนำหลักพุทธธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานหลักธรรมเชิงพุทธกับการบริหารงาน ได้แก่ 1) หลักสัพบุริสธรรม 7 ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานในทุก ๆ ด้าน ดังนี้

สรุป

ผู้บริหารการศึกษาควรมีการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารงานทุก ๆ ด้าน เพื่อจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การใช้หลักธีมัมัญญาตา ในการวางแผนและการพัฒนาการบริหารงานวิชาการพัฒนางานตามแผนงาน ที่สถานศึกษาได้กำหนดนโยบายและวางแผน การติดตามตรวจสอบระบบประกันคุณภาพของสถานศึกษาทั้งภายในและภายนอก เพราะหลักอัตถัญญาตานั้นเป็นการนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานศึกษาเพราะหลักธรรมดังกล่าว ถือเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมได้หลักอัตถัญญาตานั้น ใช้ในการวิเคราะห์ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน กระบวนการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนทันต่อยุคสมัย และทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน จึงเหมาะสมกับการวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ส่วนอัตถัญญาตา ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะของอาจารย์ผู้สอนให้มีพัฒนาการในการสอนให้มีความทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบันส่วนมัตถัญญาตา คือ ใช้ในการจัดหาสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์สำหรับใช้ ค้นคว้าเพื่อจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้ในการสอน หลักกาลัญญาตา คือ รู้กาลเวลา อัน

เหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจ ในที่นี้หมายถึง การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึง ระยะเวลา ที่เหมาะสม การสร้างโอกาสของสถานศึกษาจะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ในเวลานั้น ๆ หลักปรัชญา คือ ใช้ในการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่น ในการแนะแนวการศึกษา บุคคลปรีชาญาณ คือ ใช้ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพบุคลากร เจ้าหน้าที่อย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน รวมทั้งการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น

References

- เกษม จันทร์แก้ว. (2540). *โครงการสหวิทยาการบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพมหานคร : ศรุสภา.
- ถวิล จันทร์ชนะ. (2534). *การบริหารเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงธนพัฒนา.
- พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2539). *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธรรมจิตโต), (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *ภาษาธรรม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลี้ยงช้าง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). *ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พระปลัดมานัสชัย เมตตจิตโต . (2548). *การศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. สำนักงานประสานงานบัณฑิต : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. *มาตรา 4: “ครู”*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%A198/%A198-20-2553-a0002.htm> [5 มิถุนายน 2560].

วันทนา เมืองจันทร์. (2544). การปฏิรูปการศึกษา : คุณธรรมของผู้บริหารกับบทบาทในการประกันคุณภาพการศึกษา. วิทยากรย. 100 (4): 21.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร.

สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). *ธรรมศึกษา*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://mahamakuta.inet.co.th/study/study64/mk6412.html>. [5 มิถุนายน 2560].

สมคิด บางโม. (2546). *องค์การและการจัดการ*, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bhojwani, V. (2012). *What is the difference between management and administration?* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://wiki.answers.com/Q/What_is_the_difference_between_management_and_administration [5 มิถุนายน 2021].

Othman, M.Z. (2011). *Educational management and administration*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.scribd.com/doc/52442951/Educational-Management-and-Administration> [5 มิถุนายน 2021].